

Зак Костянтин Петрович: до 100-річчя від дня народження



24 липня 2024 року виповнилось 100 років від дня народження знаного вченого, доктора медичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України, одного із фундаторів Інституту ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України – Зака Костянтина Петровича.

Костянтин Петрович Зак народився в селі Ст. Животів Оратівського району Вінницької області в медичній родині. У 1941 році Костянтин Петрович закінчив українську повну середню школу із золотою медаллю та вступив до Київського медичного інституту ім. О.О. Богомольця, який закінчив з відзнакою в 1949 році. Після закінчення медичного інституту Костянтин Петровича Зака було зараховано до аспірантури Інституту експериментальної біології та патології ім. О.О. Богомольця МОЗ України у відділ експериментальної ендокринології, керівником якої на той час був професор В.П. Комісаренко. За час навчання в аспірантурі з 1949 по 1953 роки Костянтин Петрович успішно виконав і захистив кандидатську дисертацію на тему: «Токсичні властивості синестролу».

З 1953 по 1965 рік Костянтин Петрович обіймав посади молодшого, а потім старшого наукового співробітника керованої академіком В.П. Комісаренком лабораторії ендокринних функцій Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця АН України. У січні 1965 року був створений Інститут ендокринології та обміну

речовин. Фундатором та першим директором став академік В.П. Комісаренко – видатний ендокринолог, патофізіолог, організатор та один із засновників української школи ендокринологів. У 1965 році Костянтин Петрович був призначений керівником лабораторії гормональної регуляції кровотворення в створеному Інституті. У 1971 році він захистив докторську дисертацію «Роль гормонів кори наднирників у регуляції морфологічного складу крові».

У 1978 році Костянтину Петровичу надано вчене звання професора за спеціальністю «патологічна фізіологія», а в 1999 році – почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» за значний особистий внесок у розвиток медичної науки, вагомі наукові досягнення в галузі ендокринології та гематології.

З 1965 по 2016 рік Костянтин Петрович Зак керував лабораторією гормональної регуляції кровотворення ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України». З 2017 року – Костянтин Петрович головний науковий співробітник нашого інституту. Загальний науковий стаж Костянтина Петровича Зака становить 75 років.

Зак К.П. – провідний вчений, клінічний патофізіолог, один із засновників вчення про гормональну регуляцію кровотворення, автор низки пріоритетних наукових робіт, присвячених механізму дії гормонів і цитокінів на гемопоетичну та імунну системи, що стали

вагомим внеском у формування та розвиток перспективних наукових напрямів Інституту.

Костянтином Петровичем були запроваджені новітні методи трансмісійної та сканувальної електронної мікроскопії, а також ультраструктурної цитохімії клітин крові (монографія «Цитохімія та електронна мікроскопія клітин крові і кровотворних органів»).

Костянтин Петрович Зак ініціював дослідження з вивчення ультраструктури та функції стовбурових клітин, що стали фундаментом для розроблення вчення про нову природну систему імунітету – природні клітини-кілери, які здійснюють протимікробний і протиухлинний захист організму та її значення при ендокринних захворюваннях (монографія «Великі грануловмісткі лімфоцити в патології»). За цю низку досліджень Костянтину Петровичу була присуджена премія ім. В.П. Комісаренка в 1997 році. Після аварії на ЧАЕС, завдяки володінню новітніми методами проточної цитометрії та електронної мікроскопії (у співавторстві з академіком С.В. Комісаренком), Костянтином Петровичем були отримані унікальні дані щодо впливу малих доз радіації на імунну систему людини, а саме, характерні порушення ультраструктури лімфоцитів та їх зв'язок зі змінами геному, які знайшли відображення в монографії «Радіація і імунітет людини».

Костянтином Петровичем Заком для дослідження імунного статусу ендокринологічних хворих було запроваджено метод проточної цитометрії лімфоцитів різного імунологічного фенотипу в поєднанні з ультраструктурним їхнім аналізом і визначенням вмісту цитокінів, що дозволило отримати унікальні дані щодо порушень з боку окремих ланок імунітету – монографія «Імунітет у дітей, хворих на цукровий діабет 1 типу». У 2001 році Костянтину Петровичу присуджено премію О.О. Богомольця за дослідження щодо

обґрунтування ролі різних видів цитокінів у фізіологічних і патологічних процесах, ендокринних захворюваннях та протиухлинному захисті організму.

В останні десятиріччя Костянтином Петровичем Заком, його колегами та учнями, ініційовано та розроблено новий напрям у клінічній діабетології – вивчення стану імунітету в доклінічний період розвитку цукрового діабету 1-го типу на підставі пріоритетних клініко-імунологічних досліджень патофізіології еволюції захворювання, зокрема, за допомогою визначення вмісту діабетасоційованих автоантитіл. Ці дослідження дозволили розробити Алгоритм доклінічної діагностики цукрового діабету 1-го типу та створити Реєстр ДААт-позитивних дітей із прогнозованим ризиком розвитку діабету, що сприяло розробці та впровадженню нових лікувальних і профілактичних методів на етапах розвитку ЦД 1-го типу в дітей та підлітків України з метою можливого попередження дебюту захворювання – монографія «Цукровий діабет. Імунітет. Цитокіни». Ще одним із наукових пріоритетів Костянтина Петровича в останні роки стало дослідження клініко-імунологічних механізмів розвитку цукрового діабету 2-го типу та на їх підґрунті – розробка та впровадження алгоритмів його діагностики, лікування і профілактики в клінічну діабетологію.

За час своєї плідної наукової діяльності Костянтин Петрович опублікував майже 400 наукових робіт, зокрема 8 монографій. Костянтин Петрович Зак є членом Міжнародного товариства гематологів та Європейської асоціації гематологів. Костянтин Петрович Зак за довгий шлях служіння вітчизняній медицині нагороджений «Медаллю НАМН України» та орденом Преподобного цілителя Агапіта Печерського.